

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО РУБІЖНОЇ АТЕСТАЦІЇ

з дисципліни

«ПСИХОЛОГІЯ СІМ'Ї»

1. Складання генограми власної сім'ї

Відобразити прихильність та зв'язки, що існують у родині, можна за допомогою генограми, яка є хорошим інструментом для ілюстрації та аналізу багатьох аспектів сімейного життя – причин криз, що виникали в ній, а також слабких та сильних сторін та внутрішні ресурси.

Генограма – графічне зображення сімейних стосунків у певній сім'ї, форма запису сімейного родоводу, в якій графічно фіксується інформація про всіх членів родини не менш ніж трьох поколінь.

Генограму можна назвати «картою» взаємовідносин у сім'ї, на якій зазначено імена, вік, дати шлюбів, розлучень, дати смерті, хвороби членів сім'ї, а також усі найважливіші події в їхньому житті та інші ключові факти. Вона також показує структуру сім'ї та взаємини між її членами.

Як складати генограму

Для побудови генограми використовують певні графічні та схематичні позначення (див. інтернет ресурс:

<http://distance.dnu.dp.ua/ukr/nmmateriali/documents/psiholsimmetodrekom.pdf>

Існують правила зображення членів сімейної системи на генорами, наприклад, жінок зображують кружечками, а чоловіків – квадратиками. Ці символи позначають іменами та датами їх народження. Якщо людина померла, символ, що її позначає, перекреслюється, і поряд із датою народження ставиться дата смерті. Для того щоб зобразити сімейну пару, використовується лінія, яка поєднує чоловіка (квадрат) із дружиною (коло), чоловік позначається ліворуч, дружина праворуч, а дата одруження вказується в дужках. А в разі розлучення пари лінію, що поєднує чоловіка й жінку, перекреслюють двома косими рисками і поряд із датою шлюбу зазначають дату розлучення.

Дитину зображають на лінії, що йде прямо вниз від батьків. У верхній частині генограми позначають обох батьків подружжя чи батьків дитини, тобто її дідусів та бабусь.

Додаткова інформація – хвороби, на які страждала людина, професія, якісь визначні події життя – записується поряд з квадратами або кружечками, наприклад: А – алкоголізм, ЦД – цукровий діабет тощо.

Не забудьте відмітити на генограмі себе. Так як для вас вона і будується, ви є так званий «ідентифікований пацієнт» або «пробанд» і визначаєтесь подвійною лінією контуру кружечка або квадрата відповідно.

Після складання схеми генограми, зробіть її опис, акцентуючи на тих важливих подіях, які відбувалися у вашій родині та тих сценарних аспектах, які повторюються у представників різних поколінь.

Зробіть висновки, які є важливими для усвідомлення специфіки функціонування власної родини (повторюваність життєвих подій, хвороб, кількість народжуваних дітей, особливостей взаємовідносин подружжя – довготривалі шлюби або повторювані розлучення тощо).

2. Навчально-дослідні завдання

Ознайомтеся з результатами дослідження. Визначте рівень готовності сучасної молоді до шлюбу. Чи однаковий він за всіма компонентами готовності до шлюбу?

За даними дослідження Державного інституту розвитку сім'ї та молоді (20023 р.), у свідомості сучасної молоді цінність сім'ї є пріоритетною: хороша сім'я (88 % респондентів), здоров'я (85 %), діти (82 %), матеріальне забезпечення (78 %), кохання (72 %) тощо. Названо 18 цінностей, що, безпосередньо, пов'язані з родиною, її життєдіяльністю, оскільки реалізувати зазначені потреби, що в них відображені, можна передусім у сім'ї. Рівень підготовленості молоді до подружнього життя визначається усвідомленням важливості ґрунтовного обговорення питань майбутнього життя з партнером. Результати опитування свідчать, що майже третина молодих людей взагалі не обговорювали між собою питання майбутнього сімейного життя. Що ширше коло обговорюваних питань молоддю, то більша ймовірність побудови ними в майбутньому гармонійних стосунків у родині. Недостатньо приділяється уваги таким потенційно гострим зонам сімейного життя, як лідерство (53 % молодих людей не

обговорювали це питання), взаємини з батьківськими сім'ями (24 %), народження дітей (23 %), характер сімейного відпочинку, коло друзів (15 %). Певним свідченням готовності молоді до самостійного сімейного життя є наявність у них належної матеріальної бази. Повністю матеріально забезпеченими є лише 2 % опитаних, 46 % назвали своє становище критичним, 52 % мають середній рівень добробуту. При цьому 69 % молодих сімей отримують допомогу грошми і 73 % продуктами. Це дає підстави стверджувати, що переважна більшість молодих людей у матеріальному плані не готова утримувати власну сім'ю. Чинником, який свідчить про недостатню підготовленість значної частини молоді до сімейного життя, є відсутність у неї власного житла. Тільки 34 % молодих сімей мають власне окреме житло, а отже, й можливість самостійно розв'язувати свої сімейні проблеми. 28 % молодих сімей змушені наймати квартиру чи мешкати в гуртожитку. Більше третини молодих сімей мешкає на житловій площі батьків або інших родичів (37 %). Територіальна і матеріальна залежність від батьків стримує процес дорослішання, набуття навичок самостійного життя, формування відповідальності за родину, вміння покладатися на власні сили у розв'язанні складних проблем.

Ознайомтеся з текстом. Як фактори впливають на стабільність шлюбу? Обґрунтуйте свою думку. Подумайте, що відіграє роль: соціально-демографічні характеристики майбутнього подружжя (вік вступу в шлюб, рівень освіти тощо) чи реалізація їх в установках, ціннісних орієнтаціях тощо?

Результати багатьох досліджень показали: сукупність дошлюбних факторів, що спонукали молодих людей взяти шлюб, істотно впливає на успішність адаптації подружжя у перші роки спільного життя, на стабільність шлюбу і ймовірність розлучення. Такими дошлюбними факторами є: – місце і ситуація знайомства молодих людей; – перше враження один про одного (позитивне, негативне, амбівалентне); – соціально-демографічні характеристики тих, хто бере шлюб; – тривалість періоду залицяння; – ініціатор шлюбної пропозиції: юнак, дівчина, батьки та інші; – час розмірковування над шлюбною пропозицією; – ситуація укладання шлюбу; – вік майбутньої пари; – ставлення батьків до шлюбу своїх дітей; – динамічні й характерологічні особливості подружжя; – стосунки в сім'ї з братами і сестрами.

Ознайомтеся з текстом.

Класифікація стилів батьківського виховання включає чотири види: авторитетний, авторитарний, ліберальний, індіферентний.

Авторитетний стиль характеризується теплим емоційним прийняттям дитини й високим рівнем контролю з визнанням і заохоченням розвитку автономії дітей. Авторитетні батьки реалізують демократичний стиль спілкування, готові до зміни системи вимог і правил з урахуванням зростаючої компетентності дітей.

Авторитарний стиль вирізняється відкиданням або низьким рівнем емоційного прийняття дитини й високим рівнем контролю. Стиль спілкування авторитарних батьків – командно-директивний, система вимог, заборон і правил ригідна й незмінна.

Особливостями ліберального стилю виховання є тепле емоційне прийняття й низький рівень контролю у формі вседозволеності. Вимоги й правила при такому стилі виховання практично відсутні, рівень керівництва недостатній.

Індіферентний стиль виховання визначається низьким залученням батьків у процес виховання, емоційною холодністю й дистантністю стосовно дитини, низьким рівнем контролю у формі ігнорування інтересів і потреб дитини, недоліком протекції.

Як вказані стилі виховання реалізуються у наведених нижче типових ситуаціях?

Ситуація 1. Дитина дошкільного віку дивиться по телевізору улюблену програму, яка закінчується тоді, коли їй вже треба спати. Вона вмовляє батьків почитати їй перед сном один розділ казки. Їхня реакція така: 1. “Навіть не проси! Пора спати!” 2. “Як скажеш, мій маленький...” 3. “Нехай сам приймає рішення!” 4. “Добре! Одну коротеньку історію — і спати”. І батьки обов’язково виконують обіцяне.

Ситуація 2. Донька-школярка скаржиться на те, що треба виконувати домашнє завдання. “Навіщо мені робити цю дурницю?” – запитує вона. Реакція батьків: 1. “Якщо вчителька сказала, то це потрібно”. 2. “Піди запитай у тата (мама)”. 3. “Як ти сама думаєш?” (батьки залишають на розсуд дитини). 4. “Я розумію, що нудно, але потрібно” (батьки допомагають своїми порадами). Яка відповідь здається вам найбільш прийнятною?

Ознайомтеся з текстом.

Ефективним шляхом рішення конфліктів є модель Сімейної ради, запропонована Т. Гордоном для вирішення конфліктів у батьківсько-дитячих стосунках, однак вона може бути застосована і для розв'язання подружніх конфліктів. Центральною ідеєю моделі Сімейної ради є теза про те, що в конфліктній ситуації, яка б вона не була, не повинно бути “переможців” і “переможених”. Автор вважає, що з'ясування причин виникнення конфлікту, виявлення винуватця й ініціатора конфлікту не допоможуть розв'язати проблему, а лише збільшать її. Конструктивний підхід, на думку Т. Гордона, полягає у пошуку рішення проблеми на основі принципу рівноправності всіх учасників конфлікту незалежно від віку й рольової позиції в сім'ї. Непорушним правилом є обов'язковість прийнятності способу розв'язання конфлікту для всієї родини.

Модель Сімейної ради передбачає кілька основних етапів розв'язання проблеми.

1. Ідентифікація проблеми й визначення конфлікту як суперечливості мотивів та інтересів членів сім'ї (усвідомлення сутності конфлікту в процесі обговорення проблеми, включаючи всіх його учасників).

2. Генерування й реєстрація усіх можливих альтернатив розв'язання проблеми, незалежно від того, наскільки вони влаштовують учасників конфлікту. На цьому етапі діє правило прийняття будь-яких, навіть неймовірних, рішень і заборони на критику й оцінку цих рішень.

3. Обговорення й оцінка кожної із запропонованих на попередньому етапі альтернатив. Правило: альтернатива не приймається, якщо хоча б один з учасників не згодний. Для оптимізації процесу ухвалення рішення використовується, зокрема, техніка Я-висловлень, що дає змогу учасникам конфлікту чіткіше заявити власну позицію, уникнення звинувачень інших учасників конфлікту. Т. Гордон указує, що проблеми часто виникають не від зневаги інтересів членів сім'ї, а через недостатнє розуміння їхніх потреб і мотивів. Якщо в процесі групового обговорення всього арсеналу висунутих пропозицій жодне з них не приймається, обговорення продовжується доти, доки не буде знайдено рішення, що влаштовує усіх.

4. Вибір прийняттого для всіх членів родини рішення проблеми. Вироблення шляхів реалізації рішення. Складання конкретного плану його виконання, включаючи відповідальність і обов'язки кожного з учасників, їхні дії, умови виконання з точністю

до деталей. Рольова гра: “Сімейний конфлікт”. Використовуючи модель Сімейної ради, спробуйте вирішити сімейний конфлікт. Можливі ролі: психолог, мати, батько, донька, син, бабуся, дідусь.

3. Психологічна діагностика майбутнього подружжя

Інструкція: провести тестування молодої пари за допомогою вказаних методик та скласти «психологічний діагноз» готовності до шлюбу пари на основі порівняльного аналізу отриманих результатів кожного з пари (Методика «Характер взаємодії подружжя у конфліктних ситуаціях» Ю.Є. Альошиної, Л.Я. Гозмана, О.М. Дубровської та Методика «Визначення узгодженості сімейних цінностей і рольових установок у подружній парі» А. Н. Волкової).

1. Методика «Характер взаємодії подружжя у конфліктних ситуаціях» Ю.Є.Альошиної, Л.Я.Гозмана, О.М.Дубровської (Режим доступу: <http://socio.125mb.com/431metodika-vzaimodeystvie-suprugov-24623.html>).
2. Методика «Визначення узгодженості сімейних цінностей і рольових установок у подружній парі» А. Н. Волкової (Режим доступу: <http://socio.125mb.com/432-oprosnik-rolevyie-ojidaniya-prityazaniya-27171.html>).

Отримані результати досліджуваних проаналізувати, описати, зробити висновки у вигляді психологічних рекомендацій.